

УДК 378.1:664

DOI 10.32342/2522-4115-2018-16-27

Н.М. ГРИНЯЄВА,

аспірант кафедри педагогіки та методики технологічної освіти Криворізького державного педагогічного університету

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

У статті аналізується сучасний стан досліджень розвитку іншомовної компетенції студентів харчової промисловості. Розкрито особливості формування усних й писемних навичок та наведено зразки вправ для формування компетенції на заняттях з іноземної мови. Визначено основні підходи щодо питання навчання та розвитку іноземної мови на різних етапах підготовки майбутніх фахівців харчової промисловості. З'ясовано такі поняття, як «компетентність», «іншомовна (англомовна) компетентність». Виокремлено можливі труднощі, що пов'язані з вивченням іноземної мови в закладах, що спрямовані на підготовку фахівців для харчової промисловості.

Ключові слова: компетентність, іншомовна (англомовна) компетентність, професійно орієнтована компетентність, харчова промисловість, фахівці.

Постановка проблеми. На сьогодні освіта в Україні постійно перебуває у розвитку. Кожного року змінюються вимоги щодо навчання як у загальноосвітніх середніх закладах, так і у закладах здобуття повної та неповної освіти; з'являються нові підходи та методи роботи зі студентами як майбутніми фахівцями. За останні роки вивчення іноземних мов та методика їх викладання все більше набувають актуальності.

Сучасною стратегічною метою вивчення іноземної мови є формування іншомовної компетентності, що включає в себе іншомовну усну та письмову компетентність. Проблема формування іншомовних навичок є завжди актуальною.

У навчанні іноземної мови іншомовна діяльність відіграє одну з важливих ролей, адже полягає у набутті знань, умінь та навичок аудіювання, говоріння, письма та читання. Тому викладач має відводити однаковий час для розвитку всіх видів мовленнєвої діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемою формування та розвитку іноземної компетентності займалися такі відомі вчені і науковці, як Л. Абдюшева, Н. Веніг, Л. Кузьміна, А. Купалова, Н. Скляренко, Ю. Овечкіна, Т. Попова, М. Пентелюк, М. Татарінова, Т. Хільченко та ін.

Успішність навчання залежить від вдалого вибору викладачем методів та прийомів навчання виду мовленнєвої діяльності, а також правильного підходу.

Проблему навчання, удосконалення та розвитку іноземної компетентності науковці почали досліджувати давно, однак тільки на сьогодні можна стверджувати та виділяти конкретні методичні підходи щодо вирішення зазначеної проблеми.

Мета статті. Метою статті є проаналізувати сучасні підходи щодо розвитку іноземної компетенції як професійно орієнтованої для майбутніх фахівців харчової промисловості та з'ясувати сутність таких понять, як «компетентність» та «іншомовна (англомовна) компетентність» зокрема.

Виклад основного матеріалу. Для того, щоб проаналізувати сучасний стан досліджень формування та розвитку іншомовної компетенції, необхідно визначити такі поняття, як «компетентність» та «іншомовна (англомовна) компетентність».

На нашу думку компетентність – обізнаність, поінформованість, досвідченість. Компетентність – це результат оволодіння відповідною компетенцією, тобто поєднання відповідних знань, умінь та навичок разом зі здібностями та досвідом для ефективного вирішення проблем, характерних для певної сфери діяльності.

Порівнюємо поняття «компетентність» та «іншомовна компетентність». Н. Веніг у своїх наукових розвідках вважає, що «іншомовну компетенцію потрібно розуміти як реальну вимогу до засвоєння учнями сукупності знань, досвіду ставлень, способів діяльності з певної галузі знань, а компетентність – як реально сформовані особистісні якості учня та досвіду діяльності» [6, с. 18].

Поняття «іншомовна компетентність» є досить комплексним, адже включає таку систему мовленнєвих умінь, як вести діалог, відтворювати, створювати та сприймати усні й писемні монологічні та діалогічні висловлювання різних видів та типів, що є необхідними для студентів у різноманітних життєвих ситуаціях.

Шляхи розв'язання проблеми розвитку іншомовної компетенції будуються різними вченими за наявності різних підходів.

На принципі комунікативної спрямованості методист А. Купалова ґрунтує концепцію навчання в загальноосвітніх навчальних закладах, що базується на проблемі інтеграції системно-описового й комунікативно-діяльнісного підходів [2, с. 14]. Зі свого боку, М. Пентілюк переконана, що іншомовна компетенція залежить від знання механізмів мовлення; це поняття включає систему мовленнєвих умінь [5, с. 9].

Необхідно зауважити, що розуміння іншомовної професійно орієнтованої компетентності не збігається з поняттям «іншомовна компетентність», оскільки передбачає проєціювання іншомовних навичок та умінь на предметний зміст професії. Виходячи з цього, в навчальному плані підготовки майбутнього фахівця передбачено викладання навчальної дисципліни «Іноземна мова за професійним спрямуванням», яка змістовно спрямована на досягнення основної навчальної мети студента у здобутті вищої повної та неповної освіти – це формування його професійної компетентності.

Найбільш проблемним і цікавим є навчання письма на будь-якому етапі, адже цей вид вивчення мови базується на вміннях у слуханні, читанні та говорінні.

Як зазначає М. Татарінова, навчання письма – це не тільки навчання графіці і орфографії, а перш за все, навчання письмової мовленнєвої діяльності, тобто процесу формування та вираження думок [8, с. 11].

Т. Хільченко вважає, що мовленнєва компетенція у письмі складається з декількох часткових компетенцій. Це лінгвістична компетенція (володіння лексичними засобами і граматичними правилами їх організації); предметна компетенція (знання фрагментів оточуючого середовища, концептуальна картина того, хто пише); соціолінгвістична компетенція (здатність створювати тексти адекватно ситуаціям письмового повідомлення, визначаючи тематику, форми комунікації і типи текстів); соціокультурна компетенція (знання національно-культурних особливостей структури письмових текстів, а також умінь і навички використання мовних засобів); дискусійна компетенція (здатність будувати та інтерпретувати тексти, досягнення цілісності в окремих виразах комунікативних моделей); стратегічна компетенція (заповнення пробілів в знанні мовного коду) [10].

Ю. Овечкіна також вважає за необхідне оволодіння технікою письма в компетентнісному аспекті. Вона зазначає, що формування англомовної компетентності у письмі – це і є мета навчання. «Комунікативна компетенція в англомовному письмовому мовленні – це здатність і готовність студентів реалізовувати іншомовне письмове спілкування у сфері особистої і професійної комунікації, використовуючи знання, вміння, навички, стратегії і досвід роботи з англомовним текстом і знання про особливості будови письмових текстів в культурі мови, що вивчається» [4]. На наше переконання, поняття «письмова мовленнєва компетенція» та «англомовна компетенція у письмі» є синонімічними.

Відповідно до сучасних вимог освітньо-професійної програми для студентів спеціальності харчової промисловості вони повинні володіти навичками оперування інформативним, оглядовим та глибинним читанням відповідно до матеріалів загальнонаукової та спеціальної теми [7, с. 10].

Для формування іншомовної компетентності професійно орієнтованого читання важливим залишається співвідношення між мовними та фоновими знаннями. Тому відповідно до дослідження К. Клепхем, студенти, які мають рівень Intermediate, можуть компенсувати відсутність фонових знань за рахунок мовних [9, с. 55]. Науковець Д. Дуглас вважає, що для формування іншомовної та професійної компетентності на етапі читання вузько професійних текстів фонові знання можуть відігравати важливу роль [3, с. 15].

Іншим важливим етапом є формування іншомовної компетентності в читанні спеціальної літератури студентами харчових спеціальностей, що передбачає можливість читати різножанрові автентичні тексти відповідно до фаху з різним рівнем розуміння змісту під час опосередкованого спілкування. Основною метою формування мовної компетентності на етапі розвитку професійно орієнтованого читання є, в першу чергу, формування лексичної компетентності, зокрема фахової лексики та термінів.

Наприклад,

Match the word with its definition. Protein, synthesis, albumin, denaturation, cell, coagulation, tissue, body (water-soluble protein; organism; building material of living organisms; combination of separate elements into a whole; microscopic unit of living matter enclosing; mass of cells and self-products in a body; nucleus with self-producing genes; change to a thick and solid state; loss of natural qualities).

Цілями навчання на цьому етапі є також формування у студентів професійно орієнтованої навчально-стратегічної та предметно-тематичної компетентності, що передбачають здатність розуміти та обговорювати предмети мовлення, безпосередньо пов'язані з майбутньою професією [11, с. 89]. Формування професійно орієнтованої лінгвосоціокультурної компетентності важливе для розуміння лінгвокраїнознавчого матеріалу, зокрема назв харчових продуктів, які зустрічаються в спеціальній літературі.

Наприклад,

protein – протеїн, білок; destroy – руйнувати; (un) soluble – (не) розчинний; constituents – компоненти, частини; oxidation – окислення; (in) organic acids – (не) органічні кислоти; acidity – кислотність; be linked – бути з'єднаним, сполучуватись; be isolated – бути ізольованим, відділеним; solution – розчин; denaturation – денатурація; dissolve – розчинитись; coagulate – коагулювати; albumin – альбумін (білок); alkali – луг.

Особливо важливо під час підготовки фахівців у галузі харчової промисловості є однакова значущість дисциплін як професійного спрямування, так і психолого-педагогічного. Неможливо досягти високого рівня іншомовної професійно орієнтованої компетентності без відповідного рівня знань інших предметів, що пов'язані зі спеціальністю. Таке формування має бути комплексним для успішного здійснення подальшої професійної діяльності.

Для формування іншомовної професійно орієнтованої комунікативної компетентності необхідно мати відповідну практичну спрямованість навчання іноземної мови, а саме курс іноземної мови має бути тісно пов'язаний із низкою спеціальних дисциплін, що вивчаються студентами з профільних курсів.

Значення іноземної мови у сфері харчової промисловості набуває все більшої ваги у зв'язку з реорганізацією міжнародної харчової діяльності різних підприємств та забезпечення відповідними фахівцями та науковцями у цій сфері та обміном міжнародного фахового досвіду. Для цього в Україні також мають готувати на високому рівні висококваліфікованих спеціалістів, що будуть здатними не тільки читати вузько спрямовану літературу, але й вільно спілкуватися іноземною мовою в професійно орієнтованому напрямі.

Таким чином, вважаємо за необхідне розкрити такі основні вміння іншомовної комунікативної компетенції, якою повинен володіти фахівець будь-якої сфери, в тому числі й харчової промисловості:

- володіння іноземною мовою як засобом формулювання та вираження думки у межах повсякденного спілкування та в ситуаціях професійного рівня;
- повне розуміння як друкованих, так і автентичних текстів відповідно до фаху;
- вміння подавати результати проведеної фахівцем експериментальної чи дослідницької роботи, при цьому використовуючи наочні матеріали (графіки, схеми, таблиці, малюнки);

– готовність брати участь в різних тематичних науково-практичних дискусіях, конференціях, круглих столах відповідно до спеціальності;

– вміння чітко описувати та презентувати різноспектрові навчальні та фахові питання, підкреслюючи таким чином головні ідеї та підкріплюючи їх влучними прикладами;

– вміння презентувати основні положення власних напрацювань, при цьому використовуючи необхідні терміни;

– вміння доносити до аудиторії систему доказів щодо актуальних професійних питань, підкріплювати такі твердження доречною інформацією.

Для того, щоб майбутні фахівці харчової промисловості сформували іншомовну професійно орієнтовану компетенцію в умовах сучасного навчання, необхідно дотримуватися таких основних засад:

1) навчальна діяльність студентів – майбутніх фахівців харчової промисловості повинна бути спрямована на формування професійної компетентності у певній галузі, тому навчальні дисципліни, що входять до навчального плану також повинні бути спрямовані на досягнення ефективного формування професійно орієнтованої компетентності з іноземної мови, а сама навчальна дисципліна «Іноземна мова» повинна мати на меті розвиток основних складових саме професійної компетентності фахівця;

2) іншомовна комунікативна професійно орієнтована компетентність фахівця повинна реалізовуватися безпосередньо в спілкуванні з носієм іноземної культури та під час створення професійно значущого продукту через засоби іноземної мови;

3) одним із засобів формування іноземної професійно орієнтованої компетентності є саме спілкування, тобто контекстне викладання навчальної дисципліни «Іноземна мова» має будуватися на діяльнісних, ситуативно-обумовлених та мотиваційних засадах з використанням професійно орієнтованого змісту, що спрямований на створення професійно обумовленого інформаційного продукту для майбутнього фахівця.

Отже, складовими процесу вивчення іноземної мови студентами харчових спеціальностей мають бути:

1) структура мови, що вивчається (граматика, фонетика, лексика);

2) специфіка науково-технічної літератури;

3) правила складання основних видів (реферат, анотація);

4) структура доповідей, повідомлень, презентацій;

5) правила складання резюме, текстів ділової кореспонденції;

6) дотримання етикету ділового спілкування [1, с. 56].

У результаті вивчення іноземної мови студенти харчових спеціальностей повинні володіти такими навичками:

1) розмовними, тобто вміти вести діалог в професійних, побутових та ділових комунікаціях; створювати монолог з відповідною професійними лексичними одиницями;

2) аудіювання, тобто вміння сприймати на слух усні висловлювання відповідно до професійної та культурологічної тематики; вміння фіксувати корисну інформацію під час аудіювання;

3) читання оригінальних професійно орієнтованих текстів, при цьому використовуючи професійні словники або здійснювати цей процес без словникової роботи;

4) письма, тобто вміння складати іноземною мовою академічні тексти.

Наведемо типи вправ для формування вищевказаних навичок.

1. *Match the definitions with the words below. Educational Background, Work Experience, Activities/Honors/Memberships, Identifying Information, Career Objective, Qualifications, Personal Data (list of 6 to 8 skills, areas of expertise and/or personal characteristics, each described in just a few words; list academic honors, extracurricular activities and memberships, with special emphasis on those things that relate closely to your career goals; Information including your name, address and phone number; List of your college experience including name and location of institutions attended, degrees earned or to be granted, major, special coursework, and dates of completion; Information about your hobbies and interests; a very specific statement about the type of position you are seeking; List of your current and former employment).*

2. *Answer the questions.*

What is a CV?

What is the main purpose of the CV?

When should a CV be used?

What information should a CV include?

How long should a CV be?

What makes a good CV?

3. Watch the DVD preview about Kevin Peachey reporting on the advice available for getting a potential employer's attention.

<http://www.bbc.com/news/business-15573447>

4. Answer the questions.

In what way did Daniel decide to create a CV?

What is vital when brushing up your CV?

What are the key tips to writing a successful CV?

5. Put tips from the video into a right order:

- Include key information

- Tailor a CV to a specific job

- Showcase achievements

- Check and double check

- Keep it simple.

6. Complete the following CV using the skills headings in the box.

Adaptability and resourcefulness; Communication and teamwork; Energy and motivation; Research and computer skills.

Також для ефективного формування іншомовної професійно орієнтованої компетентності харчової промисловості студентам необхідно здійснювати самостійну роботу, тобто має бути достатня кількість часу для виконання самостійних завдань, що спрямовані на розвиток взаємоконтролю, самоконтролю і самоаналізу.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Таким чином, спираючись на вищевикладене, можна зазначити, що іншомовна професійно орієнтована компетентність – це процес, який забезпечує здатність мовця реалізувати обмін інформацією іноземною мовою, а також самостійно здійснювати пошук, накопичення та розширення обсягу професійних знань у процесі іншомовного професійно орієнтованого спілкування. Студентам потрібно докласти чималих зусиль для засвоєння письмових або усних навичок, умінь та знань. Процес формування іншомовної компетенції відбувається постійно, на кожному занятті, тому викладач повинен виявляти наполегливість та винахідливість у своїй роботі, застосовуючи той чи інший підхід для належного розвитку, вдаватися до різних методів та прийомів роботи, застосовувати різноманітні вправи.

У перспективі потребує детального дослідження питання про навчання писемного мовлення на заняттях з іноземної мови на кожному з етапів, застосування конкретних типів вправ та визначення переваг та недоліків кожного з підходів до розвитку та навчання письма професійно орієнтованих студентів – майбутніх фахівців харчової промисловості

Список використаних джерел

1. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / О.Б. Бігич, Н.Ф. Бориско, Г.Є. Борецька та ін.; за заг. ред. С.Ю. Ніколаєвої. – Київ: Ленвіт, 2013. – 590 с.

2. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах / за ред. К.І. Онищенко. – Київ, 1999. – 227 с.

3. Ніколаєва С.Ю. Цілі навчання іноземних мов в аспекті компетентнісного підходу / С.Ю. Ніколаєва // Іноземні мови. – 2010. – № 2. – С. 11–18.

4. Овечкина Ю.Р. Структура коммуникативной компетенции в иноязычной письменной речи студентов языкового вуза [Электронный ресурс] / Ю.Р. Овечкина // Педагогическое образование в России: электрон. журн. – 2012. – № 1. – Режим доступа: http://journals.uspu.ru/attachments/article/116/Овечкина_Структура.PDF

5. Пентиліук М.І. Формування мовленнєвої компетенції / М.І. Пентиліук // Рідна школа. – 2004. – № 2. – С. 8–10.

6. Попова Т.П. Современные подходы к обучению письменной речи на английском языке [Электронный ресурс] / Т.П. Попова. – Режим доступа: <https://www.hse.ru/pubs/share/direct/document/69466600>

7. Сура Н.А. Навчання студентів університету професійно-орієнтованого спілкування іноземною мовою: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. «Теорія та методика професійної освіти» / Н.А. Сура. – Луганськ, 2005. – 20 с.

8. Татаринова М.А. Теоретические основы создания и использования дистанционного курса обучения иноязычной письменной речи для студентов 2–3 курсов лингвистического вуза (на материале английского языка): автореф. дис. ... канд. пед. наук / М.А. Татаринова. – М., 2005. – 27 с.

9. Тинкалюк О. Сутність і структура іншомовної комунікативної компетенції студентів немовних спеціальностей вищих навчальних закладів / О. Тинкалюк // Вісник Львів. ун-ту. Серія «Педагогіка». – 2008. – № 24. – С. 53–63.

10. Хильченко Т.В. Формирование письменной речевой компетенции студентов языкового факультета вузов посредством технологии педагогической мастерской [Электронный ресурс] / Т.В. Хильченко. – Режим доступа: shgpi.edu.ru/files/nauka/vestnik/2014/2014-3-18.pdf

11. Douglas D. Assessing Language for Specific Purposes / Dan Douglas. – Cambridge University Press, 2000. – 311 p.

References

1. Bihych, O.B., Borysko, N.F. & Boretska, H.Ye. (2013). *Metodyka navchannya inozemnykh mov i kultur: teoriia i praktyka* [Methods of teaching foreign languages and cultures: theory and practice]. Kyiv, Lenvit Publ., 590 p. (In Ukrainian).

2. Onyshchenko K.I. (Ed.). (1999). *Metodyka vykladannia inozemnykh mov u serednikh navchalnykh zakladakh* [Methods of teaching foreign languages in secondary schools]. Kyiv, Lenvit Publ., 227 p. (In Ukrainian).

3. Nikolaeva, S.Yu. (2010). *Tsili navchannya inozemnykh mov v aspekti kompetentnisnogo pidkhodu* [Objectives of teaching of foreign languages in terms of competency approach]. *Inozemni movy* [Foreign languages], no. 2, pp. 11-18. (In Ukrainian).

4. Ovechkina, Yu.R. (2012). *Srtuktura kommunikativnoi kompetentsii v inoiazychnoi pismennoi rechi studentov yazykovoho vuza* [The structure of communicative competence in a written speech of foreign language of students of a language university]. *Pedahohicheskoe obrazovanie Rossii* [Pedagogical education in Russia], no. 1. Available at: http://journals.uspu.ru/attachments/article/116/Овечкина_Структура.PDF (in Russian).

5. Pentyliuk, M.I. (2004). *Formuvannya movlennevoi kompetentsii* [Formation of speech competence]. *Ridna shkola* [Native school], no. 2, pp. 8-10. (In Ukrainian).

6. Popova, T.P. *Sovremennyye podkhody k obucheniiu pismennoi rechi na anhliiskom yazyke* [Modern approaches to learning of writing in English language]. Available at: <https://www.hse.ru/pubs/share/direct/document/69466600> (in Russian).

7. Sura, N.A. (2005). *Navchannya studentiv universytetu profesiino-orientovanoho spilkuvannia inozemnoiu movoiu. Avtoref. dis. kand. ped. nauk* [Teaching for students of the University of professionally oriented communication in a foreign language. Abstract of cand. ped. sci. diss.]. Luhansk, 20 p. (In Ukrainian).

8. Tatarinova, M.A. (2005). *Teoreticheskie osnovy sozdaniia i ispolzovaniia distantsionnogo kursa obuchenii inoiazychnoi pismennoi rechi dlia studentov 2-3 kursov linhvisticheskogo vuza (na materiale anhliiskoho yazyka). Avtoref. dis. kand. ped. nauk* [Theoretical foundations of the creation and use of a distance learning course of foreign writing language for 2-3 years grade students of linguistic university (on the material of the English language). Abstract of cand. ped. sci. diss.]. Moscow, 27 p. (In Russian).

9. Tynkaliuk, O. (2008). *Sutnist i struktura inshomovnoi komunikativnoi kompetentsii studentiv nemovnykh spetsialnostei vyshchyykh navchalnykh zakladiv* [The essence and structure of foreign language communicative competence of students of non-linguistic specialties of higher educational institutions]. *Visnyk Lviv* [Visny Lviv], no. 24, pp. 53-63 (In Ukrainian).

10. Khilchenko, T.V. (2014). *Formirovanie pismennoi rechevoi kompetentsii studentov yazykovoho fakulteta vuzov posredstvom tekhnologii pedahohicheskoi masterskoi* [Formation of written speech competence of students of the language faculty of universities through the technology of the pedagogical workshop]. Access mode : shgpi.edu.ru/files/nauka/vestnik/2014/2014-3-18.pdf (In Russian).

11. Douglas, D. (2000). *Assesing Language for Specific Purposes*. Cambridge University Press Publ., 311 p.

В статье анализируется современное состояние исследований развития иноязычной компетенции студентов пищевой промышленности. Раскрыты особенности формирования устных и письменных навыков. **Определены основные подходы к вопросу обучения и развития иностранного языка на разных этапах подготовки будущих специалистов пищевой промышленности.** Выявлены такие понятия, как «компетентность», «иноязычная (англоязычная) компетентность». Выявлены возможные трудности, связанные с изучением иностранного языка в учреждениях, направленных на подготовку специалистов для пищевой промышленности, а также рассмотрены различные группы упражнений для формирования устной и письменной компетенции.

Ключевые слова: компетентность, иноязычная (англоязычная) компетентность, профессионально ориентированная компетентность, пищевая промышленность, специалисты.

The article examines the current state of research of development of foreign language competence for students of food industry. The peculiarities of the formation of oral and written skills are revealed, and examples of exercises for the formation of students' competences in foreign language classes are given. The basic approaches to the issue of learning and developing a foreign language at different stages for future specialists in the food industry are determined. The concepts of «competence», «foreign language (English language) competence» are substantiated. The possible difficulties associated with the study of foreign languages at the institutions of food industry, and different groups of exercises for the formation of oral and written competence are identified.

Key words: competence, foreign language (English language) competence, professionally oriented competence, food industry, specialists.

Одержано 3.10.2018.